

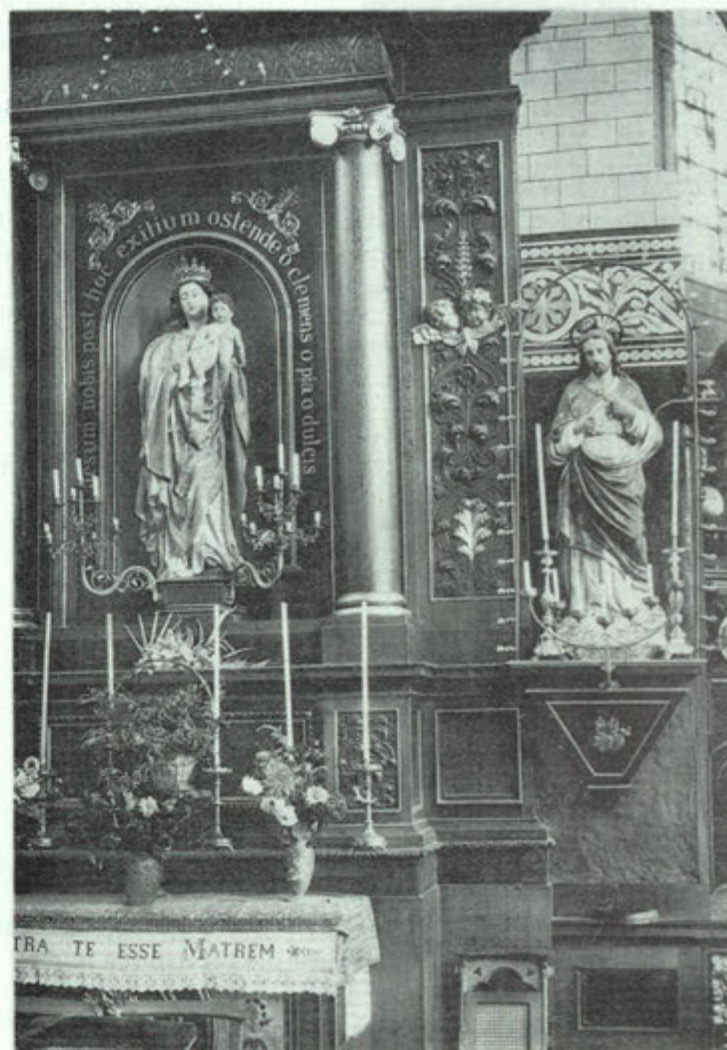
grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 2001, 21e jaargang nr. 4

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 2001, 21e jaargang nr.4

Rectificaties

p. 124. Piet van Oostrum moet zijn Piet van Oostrom.

p. 136. "Daolekäomers" moet zijn "Riékelder Mëllegerloëk".

p. 138. (Peeters) moet zijn (Peters).

p. 139. Zjêf Peeters moet zijn Zjêf Peters.

Bij de voorpagina

Situatie vóór de restauratie in 1948.

Het hoofdaltaar werd vervaardigd rond 1700. Het draagt de wapens van Jan-Frans van Bronckhorst en van zijn echtgenote Maria-Anna van Törring Jettenbach. Bij de restauratie van 1948 werd op de plaats van het H. Hartbeeld links de preekstoel geplaatst die tot dan toe in de rechterbeuk had gestaan, en de voor de 19^e eeuw zo karakteristieke kakelbonte muurversieringen verdwenen.

Voorwoord

Wederom het laatste nummer van de jaargang. Daarmee is het gulden tijdperk afgesloten en treedt ook Grueles het euro-strijdperk binnen. Het zal wel even wennen worden, maar u zult nu duidelijk kunnen zien dat een pakje shag in België echt een stuk goedkoper is dan in Nederland.

Laten we naar het volgende jaar kijken. 2002 is een bijzonder jaartal. Het is van links naar rechts hetzelfde als van rechts naar links (palindroomjaar). Verleden eeuw was dat in 1991 zo, iets meer dan 10 jaar geleden. Het zal nog 110 jaar duren eer dat weer gebeurt. U zult er niet wakker van liggen.

Wij eindigen deze jaargang in het *f* tijdperk met een lijvig nummer. Waar voor uw geld, dus. De redactie verwacht ook in de euro-periode afleveringen te maken boordevol boeiende artikelen, foto's en tekeningen, zodat Grueles ook uw •'s waard is.

Zaolige Kiësmes en Zaolig Nejaor

De redactie

't Oonkontént Kiëskênneke.

'Mieljaar', deenk 't Kiëskênneke es 't z'n ûigskes vuur d'n ieste kier oëpe dèit, 'oe been ich mich noé beland!'

't Keend loort tiënge oëtgedruugde sjtruupôppe op die sjots en sjèif tösje de baalke vaan 't däök sjtêke. Hié en dao zitte oüch nog get aw lômmele tössje dy sjpliëte gepës en nog kënt 't nao boete lore. En es dao noé get te zién wäor, allêh, meh dao ês eleng mer zjwert, zjwert en nog 'ns zjwert.

'nnen Iéskawwe weend jeug doër sjpliëte nao bënne en rammelt aon de sjtruupôppe. Sjtöb ruzelt nao oonder en vèlt op 't Kênneke. Versjrik knip 't z'n ûigskes toüw en op 't zelfde memeent gèit ze mënneke oëpe zoedat de sjtöb 'm ién ze këlke kömp. 't Môt tegeliékertiéd hooste en neeste en 't kryt 't sjaonsbenawd. Z'n ermkes mieje doër de loch en z'n bejnekes sjaampe de dëkkentsjes van 'm aof. Noé krup 'm de sjtöb oüch nog oonder z'n klyjerkes ién en dat juük tot 't doedvèlt. 't Keend wört knatsjgek van al dèn èilend en 't zit 'n kèl op es of de gaanse wèrld 'm môt hure...

Z'nne papa, Jozef, sjrik wakker es 'r 't Kênneke huurt kriéte. 't Wäor waol mer 'n haozesjlëupke oe 'r iéngedömmeld wäor ömdat 'r Maria, de mama van 't Kiëskênneke, 'ns good woüw laote sjlaope. 't Erm mënshaw 't zjwoer genóg gehad de lêste daog. Vuurdat 'r opsjtèit loort 'r nao hëur en kèurt hëur vuurzichtig uüver 'n wang. Daan gèit 'r nao 't Kênneke. Mêt z'n depe bassjtöm begënt 'r tiëngen 'm te kalle: 'Meh klejn menneke, ês 't zoe érg? Môt ich dich 'ns éffekes koëme truuste? Fôj, fôj noé zuug toch 'ns, de hebs dich gaans bloets gesjaamp, zoe kryt te 't toch vèuls te kaad. Kom hié, dan zal papa dich weer 'ns lekker iéndêkke. Deh zuuste, dat ês bëter.'

't Kênneke ês, es 't dy zjwoer sjtöm huurt op sjlaög sjtel en loort mêt groete oüge nao dy feguur boëven 'm. 't Hèt zich doedversjrik van dy

sjtöm en sjtiéf van d'n angs leet 't zich gewërde. Es dy feguur weer boëven 'm oët ês haolt 't opgeluch aosem en blyf doedsjtel ligke. Meh daan begënt 't 'm weer uüveraal te juüke en mêt dè juük koëme oüch z'n gedéchte truk, en laanssem meh ziëker wënt de gif 't van z'nnen angs. 'Kristene ziele,' deenk 't, 'ich been mich éch uurges teréch koëme! Dè hèt mich de sjtupe op 't liéf gejaog mêt dat geluid. En daan al dy haore ién dat gezich, keendergaods..!

't Kênneke zöch 'ns deep, sjräovelt oonder de dëkkentsjes en kryt éffekes 'nne roeje kop. Daan gèit 't weer wyjer mêt zie geknoëter. 'Wat haw dè nog mie gezaag? Môt ich dich 'ns koëme truuste? Jao, 'nne sjoenen truus! Ién plaots tot 'r mich 'ns good krets! En zuug 'ns oe ich hié lik, ién 'nnen awwe sjtaal ién 'n krub en uüveraal sjtöb! Zoevèul sjtöb tot ich pikweeld devan wör. En wat haw 'r nog mie gezaag? Noé kryt te 't weer werm? Meh toch neet dao oonder, get hoeger es m'n kneje! Ies voélt dat waol lekker werm aon meh noé wört 't dao kaad! Hiel kaad! Bah, ich veul mich zjus zoe 'ne érme sjelm en ich daach nog waol tot ich kuüning zoüw wërde.'

't Kiëskênneke begënt te raözele, zoe hél tot 't kribke mêt gèit rammele. D'n os en d'n èzel, dy eker ién 'nnen hook van de sjtaal sjoën, koëme get korterbié en blaoze hönne wërmen aosem uüver 't kribke heen. Meh dat heult neet vèul oët. 't Kênneke hèt 't doër en doër kaad en 't begënt weer te kriéte. Ies sjtelleskes ömdat 't bang ês tot dy figuur weer boëven 'm kömp hange. Meh daan toch helder en helder.

't Kënt 'm niks mie sjèle wè nao 'm kömp, es 't 't mer weer werm kryt. Jozef hèt zich zjus neergelaag en sjliep bekaans es 't Kênneke 'm weer wakker buük. Hër rich zich op èinen erm op en loort of 't zich weer hèt bloets gesjaamp. Meh dat ês neet zoe. 't Lik sjtiéf oonder de dëkkentsjes. 't Krit eleng mer.

'Wêts te wat?' deenk Jozef, 'ich pak 'm op. Mesjiens wêlt 't eleng mer éffekes gepoémeld wërde.'

Terwyl 'r dit deenk drijt Maria zich òm ién hëure sjaop. Bang tot ze wakker wörd van 't kriete, sjtèit Jozef gaw op en zèt sjtellekes tiëngen hëur: 'Bliéf mer lekker ligke keend, ich zörg waol vuur 'm.'

Vuurzichtig pak 'r 't Kënneke oét 't kribke en löp truk nao z'n bössel sjtruu. Dao lek 'r 't Kënneke op z'ne sjoet en sjlèit z'nne dikke broûjne mantel òm hön twieje heen. Zoe bliéve ze allebej lekker wérm. Meh nog gèinen tel laöter hêlt 'r 't Kënneke ién de loch en loort nao de plek op z'nne sjoet.

'Juzzes,' zèt 'r, ' 't Keend ês mësnaöt en Maria sjliep zoe lekker. Wat môt ich noé doén?'

D'n os en d'n èzel drieje zich nao Jozef en knikke mêt hönne kop.

'Dier heb good jaoknikke,' zèt Jozef terwyl 'r 't Kënneke vuur zich oét hêlt es of 't 'n lëkende kroék ês, 'meh dao kaom ich netuurlik geng véts wyjer mêt.'

'Iejao,' baalk d'n èzel, 'dao sjtèis 'm noé sjoen hé. Meh dörf dy vrouw neet wakker te mäoke, huur!'

'Jao meh, dat keend môt 'nne zuveren dook òm. Ich kên 'm sjlêch de gaanse naach zoe laote ligke.'

'Os!,' loeit d'n os sjtellekes, 'doeg 't daan zelf.'

'Wabbleef?'

'Doeg 't zelf!'

'Ich?'

'Ich soms?' loejt d'n os druug.

'Ich gelûif tots dich ze zuús vlege! Dat heb ich nog noets gedoën.'

' 't Ês vuur Maria aandere oüch pas 't ieste kënneke.'

'Jao, meh de wêts, vrollûij, dy hebbe dao...' vrèigelt Jozef doër.

'Noé doég 't mer gewoen, atrèin gèit 't nog sjriewe en daan bis te gaans geranzjeerd,' loejt d'n os, e sjtök vreuntelikker noé.

Oondertösje tot Jozef mêt d'n os en d'n èzel aon 't kallen ês, ês 't Kënneke sjtel woërde. 't Ês aofgelejd doër dy sjtömme. Meh dat doort neet lang want 't veult de naöte kaw weer doër ze lyfke trêkke. En dè juük! Dè vrèiselikke juük! Daobié kryt 't oüch nog pyng oonder z'n ermkes van dy groete han dy 'm ién de loch hawe. ' 't Wörd noé potverdorie waol hoeg tiéd tot dy figuur 'ns zörg tot ich 't weer wérm kry', deenk 't, 'ês dat 'n meneer òm mich zoe ién de loch te hawe! Veult dè daan neet tot 't trêk wie 'n-bies oonder dy sjpliëte doër!' Giftig hûit 't mêt z'n ermkes, z'n bejnekkes sjtaamp 't vuur zich oét. Réch ién 't gezich van dy feguur.

Jozef versjrik zich es 'r dy twie klejn puutsjes tiënge z'n naos kryt en tegeliékertiéd veult 'r wie dat klejn lijfke zich begênt te wère. De sjiérkes trêkke zich saöme oonder z'n han. Ze sjnuútske betrêk.

'Noé môt ich gaw zién', deenk Jozef, 'aanders kryt d'n os nog geliék.' En vuurdat 't Kënneke kënt begënne mêt buüke lek 'r 'm op de bössel sjtruu en dèit de naöten dook van 'm aof.

'n Menuut of tien laöter vèg 'r zich de zjwèit van ze gezich aof, sjprejt de broûjne mantel op 't sjtruu oét en lek zich neer mêt 't kënneke op z'n boës. De mantel dèit 'r weer òm hön heen.

'Zo klejne gifsjiéter,' zèt 'r, 'dat heb v'r 'm toch mer sjoen gelap, of neet? En zek noé zelf, zoe léstig waör 't noé oüch weer neet, hé? En wat bis te dich noé weer aon 't vrèigele? Liks te neet good? Ao, m'ne bäord lik dich ién de wëg. Kom hié, dan sjûif ich dè get opzy. Deh! Ês 't zoe dan bëter? Bis te noé waol kontént?'

't Kiëskênneke kryt 't noé lekker wérm en dè vrëiselikke juük ês 't ejndelik kwiét. 't Rèigelmaotig op en neer goën van de boës van dy feguur mak 'm röstig. Z'n ûigskes vallen 'm toûw en 't gäop. 't Gäop zoe hél tot ze nëuske devan reempelt. Kontént trêk 't zich z'n bèjnekes oonder zich ién, pak zich ze dûimke en vèlt ién 'nne gezonne sjaop. D'n os en d'n èzel knikke mêt hönne kop nao èin en sjûive nog get korter op Jozef en 't Kênneke aon. Daan vawwe zié oüch hön puu oonder zich ién en legke zich neer. Ze zién doedmeuj.

't Ês toch 'n gaanse zörg hé?' fluústert d'n os.

'Es te mer get wêts.' fluústert d'n èzel op dezelfden toen truk. 'Meh laote vuur noé oüch mer goën sjaope want muerge ês weer 'nnen nouwen däog en daan zoûw 't nog waol 'ns drök kênne wërde.'

'Jao, dao hebs te geliék ién. Goje naach daan.'

Goje naach.'

Tössje de sjpliëte van de sjtruupôppe pitsj zich e zach leech nao bënne. 'n Groete sjter blyf boëve de sjtaal sjoën. Waol doézend yngele zjwève doër de loch meh ze waachte nog éffekes mêt zyng. Muerge vreug ês 't tiéd genôg om de herderkes ién 't vèld hönne 'Gloria ién Excelcis Deo' te laoté hure. Ze laoten 't Kênneke iés nog get gewène.

E paör oor laöter wörd Maria wakker van de sjtelte om hëur heen en de rös ién hëur liéf.

'God', deenk ze, 'wat heb ich gesjlaope. Dat ês toch al 'nne gaansen tiéd liéje tot ich zoe good gesjlaopen heb, want zoe op 't lêste kênns te nog neet ens mie fetsoendelik ligke.'

Ze hêlt hëur oüge nog éffekes toûw om te genete van dy rös. Hëur gedéchte goën truk nao dy lêste daog. De rejs nao Bethlehem, de drögkde oonderwëg, 't sjtökkele op d'n èzel en 't zeuke nao 'n sjaopplaots. Wie bly wäore ze gewès wie ze ejndelik dizze sjtaal hawwe krège oe ze e paör daog kôste bliéve. Noé hawwe ze temênste e daök boëve hönne kop. Jozef zoûw die sjpliëte waol toûwmaöke zoedat 't oüch druug zoûw bliéve es 't zoûw goën rëngele of sjnieje. En zjus wie hër boëven op 't däök zaot wäore bie hëur de weje begôs. Ze môt nog laachte es ze truk deenk aon dat memeent wie ze 'm goûng rope. Hër rak altiéd zoe ram van de käort es get oonverwaachs gebëurt. Daan ês 'r ién sjtaot om 'nnen aandere de sjueld te gëve es 'r uüver z'n èige veuj vèlt, zoeget... Daovuur haw ze gewaach tot ze tösje twie weje ién nao boete kôs goën en mêt e smoesje haw ze 'm nao oonder gelôks, aandere hawwe alle herders ién 't veld gewèite tot bie hön e kênneke geboëre zoûw wërde. Och, èigelik pak 't dich, dat oonhandig gedoons van 'm.

Nèi, 't ês 'ne leve mênns, dao heb ich toch mer good mêt gebôf. De geboërte wäor wyjer good gegaange, dao haw zich niks bezeunders vuur gedoën. 't Ês e fleenk kênneke. 'nne Joûng. Jah, dat haw dèn yngel doûw waol gezaag, meh jah...

Mêt 'nne gelökkige laach op hëur gezich hêlt Maria 't wakker wërde neet mie tiënge. Ze huurt 't knawele van Jozef ién z'nne sjaop en 't zjoer aoseme van d'n os en d'n èzel. 't Kênneke ês nog sjtel. 't ês braaf gewès dis naach. 'Meh noé wörd 't tiéd tot ich opsjaon', zèt ze tiënge zichzelf. ' 't Ês tiéd vuur 'm aon te legke en 't môt ziëker 'nne zuveren dook om. 't Keend ês mesjiens waol mênnaöt. Jao, laot ich dat mer 't ieste doen en daan lek ich 'm aon. Ich been 'ns benoûwd wie ôs dat aofgèit, zoe 'nnen ieste kier. Mer röstig aon doén, dat liék mich 't bêste, dy handighèid kömp van eleng. Dao zuús te, 't ês wakker, ich huur 'm kûime.'

Es Maria opsjtèit van hëur bössele sjtruus sjiévelt ze oét uüver get naöts dat op de grond lik. Ze kënt zich nog zjus vassjnappe aon 't kribke. Es ze zich bök vuur 't op te ræope ruk ze al wat dao lik.

Gaans van d'r hëure sjtèit ze dao te lore mêt d'n näoten dook ién hëur han en zèt: 'Wié kömp dè noé hié te ligke?'

Meh tiéd vuur dao uüver nao te deenke kryt ze neet want ze huurt 't Kênneke weer kûime en Jozef knawele. Ze driejt hëure kop op hön aon en es ze ze dao zoe kontént zuút ligke wêt ze 't aantwoërd. Ze kryt 'nnen hiémelse laach op hëur gezich en zit zich nëven hön op 't sjtruus, pak 'n henneke van 't Keend ién hëur eng haand en dy van Jozef ién hëur aander en zèt hiel sjteltekes: 'Ich gelüif tots te dich al good kontént veuls, heh klejn menneke?'

't Kiëskênneke loort mêt groete oüge ién de richting van dat sjoen geluid. 't Hèt 'n zaolige oétdrökking op ze sjnuútske. 't Veult zich de kuüning te riék.

D'n os en d'n èzel lore nao dat klejn gezênneke, sjöddele weer 'ns mêt hönne kop en zegke tiëngenèin:

' 'n Gaanse zörg, dat ês 't ziëker, meh ich zoûw 't vuur gèi goûd wèlle misse.'

Maria Scheres

Rariteiten

Al ruim 10 jaar wordt in het kerstnummer van "Grueles" ruimte gereserveerd voor deze rubriek waarin onder meer de interessante waarnemingen van het jaar worden vermeld. Elk jaar immers vinden dorpsgenoten de weg naar de sectie Natuur om te melden dat er een plant, een insect of een vogel is waargenomen die het vermelden waard is of waarvan men de naam niet weet.

Al die jaren kregen we ruim voldoende materiaal aangeboden voor een interessant artikel. Dit jaar echter stokte de aanvoer. De meeste waarnemingen dit jaar kwamen van medewerkers van de sectie Natuur zelf.

Waar ligt dit aan?

- Mogelijk zijn alle "rare natuurschepsels" al eens eerder gesignaleerd en zijn ze voor u geen rariteit meer.
- Mogelijk hielden zich in onze omgeving dit jaar geen rariteiten op.

Wij gaan geen breed onderzoek doen naar de oorzaak. Wel weten wij dat er met z'n allen veel te zien valt. En zeker ook weer deze winter! We vermoeden dan ook dat het puur toeval is en dat deze rubriek volgend jaar weer vol staat met rariteiten. Ziet u iets, meldt dit dan. Wij komen kijken en we trachten te achterhalen wat u gezien heeft.

Heeft 2001 dan niets opgeleverd?

Zeker wel. Diverse keren werd in 't Vroendel de zwarte specht gesignaleerd! Willy van Baal vond zelfs de boom waarin zich het nestgat bevond. Een broedende zwarte specht of bedelende jongen zijn helaas niet aangetroffen. Maar alles wijst erop dat deze imposante vogel zijn weg naar het Savelsbos heeft gevonden. Ook de kerkuilen deden het dit jaar weer voortreffelijk. Zeven jonge kerkuilen vlogen uit. Drie stuks uit de nestkast in de schuur bij Zjir Goessens, Rijksweg 164 en vier stuks uit de nestkast in de Beuk. Let wel, in de Beuk! Voor het tweede achtereenvolgende jaar werden daar ook deze zomer diverse vliegende herten

gezien. Voor alle duidelijkheid: dit zijn kevers, en wel de grootste en zeldzaamste die in Nederland voorkomen. Zo leverde Berth Janssen een foto in waarop een dood mannetje vliegend hert staat, liggend op de hand van haar kleinzoon. Helaas is de foto te onscherp om ze in dit verhaal af te drukken. Maar veel belangrijker is dat we in staat waren de afmeting te bepalen, namelijk 7,5 centimeter!

En wat te denken van een waarneming van een das midden in het dorp. Op 17 maart, laat in de avond, hoorde Bèr van Thoor achter zijn huis aan de "Sjnyderssjtèg" gestommel op het terras. Hij keek uit het raam en zag tot zijn verbazing een pracht exemplaar van een das! Opgeschrikt maakte de das zich uit de voeten richting straat. Bèr liep snel naar buiten en zag de das over de "Sjnyderssjtèg" richting Rijksweg in het donker verdwijnen.

Raadselachtig was het probleem waar Jan Waber (tussen Gronsveld en Rijckholt) ons mee opzadelde. Bij hem broedde reeds het tweede achtereenvolgende jaar een lijsterachtige vogel die hij niet herkende. Aan iedereen die het horen wilde had hij de vogel al beschreven, zonder te vernemen welk beest het nu betrof. Uiteindelijk stak hij zijn licht op bij de sectie Natuur. Hub Reumers ging naar hem toe en na lang wachten en een paar flessen bier en zonder de bewuste vogel gezien te hebben werd de tuin aan een nadere inspectie onderworpen. Onder een van de struiken lagen allerlei veren, die erop wezen dat er pas geleden nog een zanglijster het loodje had gelegd. Volgens Jan Waber waren dit niet de veren van de bedoelde vogel. Na verder zoeken werden enkele crèmekleurige vleugelpennen gevonden waarop Jan meteen liet verstaan dat dit de kleur was. Het raadsel was nu compleet. Een crèmekleurige lijsterachtige vogel bestaat niet. Of toch? Enkele minuten later, tijdens het nuttigen van de laatste slok bier, landde plotseling de raadselachtige vogel op het gazon. Meteen was het raadsel opgelost. Het bleek een gedeeltelijk albino merelvrouwtje te zijn! Zij was mooi egaal lichtbruin gekleurd. De slagpennen waren crèmekleurig en ze had geen rode ogen die een volledig albino-exemplaar wel zou hebben.

Tijdens een wandeling op 21 mei trof Hub Wolfs, van de sectie Natuur, in Herkenrade een tweetal tapuiten aan. Enkele maanden later, op 16 september om precies te zijn, deden overige leden van de sectie Natuur een soortgelijke waarneming. Nu trof men in Honthem vier exemplaren aan bij een pas aangelegd waterbergbassin. De tapuit is in Nederland een

schaarse broedvogel. Deze kleine zangvogel meet maximaal 16 centimeter, van snavelpunt tot het puntje van de staart, en leeft uitsluitend van insecten. Die worden op of vlak boven de grond gevangen. De beste broedgebieden zijn de open vlakten in Noord-Europa, Siberië, IJsland en de kustgebieden van Groenland. Voordat de winter daar toeslaat, gaan ze reeds op trek naar hun winterverblijf in tropisch Afrika. Tijdens de trek komen ze hier voorbij en blijven soms een paar dagen "hangen" om bij te tanken. Tussen de voorjaars- en najaarswaarneming zit een periode van amper vier maanden. In die tijd vliegen ze dus naar hun broedgebieden in het noorden, brengen één nest van vier tot zes jongen groot en vliegen weer zuidwaarts.

Op 14 mei 2001 zagen enkele leden van de sectie Natuur een bijzondere plant nabij de algemene begraafplaats in Gronsveld. In eerste instantie kende niemand deze plant. In de avonduren werd de vindplaats opnieuw bezocht voor verdere determinatie. De plant was onvindbaar. De dag daarna stond het plantje 's morgens weer in volle glorie in de berm. Na raadpleging van boeken en CD-ROM bleek dat we te doen hadden met "de gewone vogelmelk". Deze plant heeft inderdaad de eigenschap 's avonds de bloem en bladeren te sluiten. Is de bloem gesloten, dan zorgen

Gewone vogelmelk.

de groene bloemdekbladeren ervoor dat de plant er met zijn smalle lijnvormige bladeren uitziet als gras. Staat 's ochtends de zon aan de hemel, dan opent de plant weer haar bloemen en zien we de sneeuwwitte schermvormige bloemtros. De "gewone vogelmelk" is een bolgewas en vermenigvuldigt zich uitsluitend door het vormen van nevenbollen. De plant heeft een voorkeur voor voedselrijke, maar losse grondsoorten en verkiest een standplaats met veel licht.

Een prachtig voorjaar gevolgd door een prachtige zomer. Bij uitstek dus een goed jaar voor vlinders. Helaas bereikten ons slechts een paar waarnemingen. Zo dacht Rina Peeters-Dassen dit jaar een lindepilstaart in haar tuin gezien en gefotografeerd te hebben. Deze nachtvlinder is familie van de ligusterpilstaart, die de laatste jaren steeds vaker wordt gezien, zo ook dit jaar, onder andere door Jean van Caldenborgh. De lindepilstaart is een stuk kleiner, weet zich beter te camoufleren en is zeldzamer. We moesten echter, na bestudering van de foto, vaststellen dat het ook hier een ligusterpilstaart betrof. Toch een leuke waarneming.

Naast de rariteiten willen we een tweetal zaken onder uw aandacht brengen waarvan wij vinden dat ze best eens voor een breder publiek vermeld mogen worden.

De Gruetes Keenderdäog

Dit jaar werd voor de vierde maal op rij de Gruetes Keenderdäog georganiseerd in samenwerking met de Sint-Martinusschool van Gronsveld. De sectie Natuur droeg haar steentje bij door samen met de kinderen van groep 7 en 8 gedroogde wilde planten van bijbehorende teksten te voorzien en tussen plexiglas te plaatsen.

Ruim 20 kinderen deden mee aan deze activiteit. De planten waren vooraf door de sectie Natuur uitgezocht en gedroogd. De kinderen kregen per groepje van drie zo'n wilde plant. Met behulp van een Flora CD-ROM moesten ze trachten de plant te determineren. Dit is sneller gezegd dan gedaan. Al snel bleek dat enkele meisjes zeer bedreven raakten in het opzoeken van de juiste namen en dat de jongens meer voelden voor het op elkaar schroeven van het plexiglas. De CD-ROM vraagt telkens naar een nieuwe eigenschap zodat er steeds meer soorten afvallen. Bij de start staat de teller op 2741 soorten. Kies je bijvoorbeeld bij "kleur bloem" voor "rood" dan staat de teller plotseling nog maar op 602 soorten. Kies je dan bij "blad-

Gedroogd "gevekt longkruid" tussen plexiglas.

vorm" voor "rond" dan schiet de teller naar 63. Zo gingen de kinderen door totdat er slechts één plant overbleef. De leden van de sectie controleerden of het resultaat juist was. Daarna mochten de kinderen de bijpassende tekst printen. Inmiddels waren andere kinderen, meestal dus de jongens, om de beurt bezig met het gereedmaken van het plexiglas. De planten en de teksten werden tussen het glas geplaatst en de platen werden vastgeschroefd. Het resultaat is fantastisch. Ruim 30 wilde planten die in Gronsveld en Rijckholt voorkomen zijn op deze wijze geprepareerd. Binnenkort zal Grueles de planten zeker ergens tentoonstellen zodat u met eigen ogen kunt zien wat kinderen op één dag (met een beetje hulp) kunnen maken. "Het was niet alleen leerzaam maar ook nog leuk", zei een van de kinderen dan ook na afloop enthousiast.

Er bestaan overigens CD-ROM's van vogels, planten, insecten en paddestoelen. Meer interesse? Informeer bij de betere boekhandel.

De Jeugd Natuurgroep

Rariteiten kregen de leden van Jeugd Natuur dit jaar volop te zien. Elk jaar wordt het jeugdseizoen afgesloten met een speciale activiteit. Dit jaar werd een bezoek gebracht aan het museum van de Universiteit van Luik. In het museum bevinden zich zee- en zoetwateraquaria, met daarin een grote variëteit aan inheemse en exotische vissen. Deskundige gidsen wisten de kinderen meer dan een uur op boeiende wijze rond te leiden, waarbij de recent verworven haaien het meest tot de verbeelding spraken. De echte rariteiten wachtten hen in de zoölogische afdeling van het museum. Daar troffen ze een groot aantal opgezette dieren aan en diverse skeletten van enorme beesten zoals de Afrikaanse olifant, neushoorn, eland, wild paard, de blauwe vinvis, de zwaardvis en nog vele andere. Het bezoek was zeer de moeite waard en wat heel belangrijk is, zo'n bezoek maakt kinderen enthousiast en houdt ze ook enthousiast! Zo enthousiast dat ze er dit najaar, bij de start van het nieuwe jeugdseizoen weer in groten getale zullen zijn.

Sectie Natuur

De Jeugd Natuurgroep van Grueles met begeleiders bij de ingang van het museum van de Universiteit van Luik.

Wat maog 't zién?

Het afgebeelde voorwerp uit het vorige nummer is een onderdeel van het tuig van een paard dat dient als versiering.

Pierre Brouwers uit Rijckholt had het goed gezien en schrijft: "Het is gemaakt van messing. Volgens mij ontbreekt op de foto aan de rechterkant een ring. Het voorwerp werd over de neus, ter hoogte van de halster ("kopsjök") van het paard geplaatst en met gekleurde lintjes aan de ringen, waar het bit aan de halster werd vastgemaakt, in een strik vastgebonden.

De gekleurde lintjes stak men door de gleuf die in het gevraagde voorwerp zit."

Pierre krijgt van onze sectie een toepasselijke verrassing.

We hebben weer een ander voorwerp. Dit moet bij veel ouderen bekend zijn. Reageer want de winnaar krijgt een overheerlijke ijstaart.

Reacties naar Postbus 36, 6247 ZG Gronsveld of in de brievenbus van Rijksweg 92.

John van de Weerd, tel. 043-4085117

Zjwèitlanseers 4 x 11 jaar.

Gronsveld is al maanden in de ban van carnaval en dat is niet vreemd. De carnavalsvereniging bestaat namelijk in 2002 precies 44 jaar: een jubileum. In dit artikel wordt een beeld geschetst van hetgeen deze vereniging voor Gronsveld betekent.

“Vastelaovend” (carnaval) vindt zijn oorsprong in het feit dat men aan de vooravond van de vastentijd nog eens flink de bloemetjes wilde buitenzetten. Hoelang “vastelaovend” in onze contreien al wordt gevierd weten we niet maar waarschijnlijk al sinds de middeleeuwen. Voor zover bekend was de eerste carnavalsoptocht in Gronsveld in 1904, toen de “Kavvalkaat” genoemd.

1904. De “Kavvalkaat”. De wagen is die van de “panneleppers”. De clown is Pieter Bouchoms. De foto is gemaakt vanaf het poortgebouw van het kasteel.

De foto hiernaast heeft jarenlang in café de Keizer boven de deur gehangen. Men sprak toen van de “Groeten Optoch”. Deze moet een grote indruk hebben gemaakt. Er liepen veel mensen mee, die allerlei waar probeerden te verkopen. Bekend is dat in ieder geval “panneleppers” (ketellappers) en mandenvlechters meeliepen. Ook bedelaars waren van de partij. Het hoogtepunt van de optocht was de door het volk gekozen volksheld, alias Sjinderhannes. Deze figuur is te vergelijken met de hedendaagse Prins Carnaval.

Sjinderhannes was meestal gekleed in een clownspak of in andere opvallende kledij. Hij had overigens in andere streken een andere symbolische betekenis: hoofdman van de Bokkenrijders of roverhoofdman (Duitsland).

De in de “Groeten Optoch verklejde momme” klonnen bij de mensen zelfs door de ramen naar binnen om eten te kunnen bemachtigen. Vroeger bleef de viering van “vastelaovend” beperkt tot de dinsdag. Tot op heden is het een goed gebruik in Gronsveld om op dinsdag “verklejd” bij de mensen aan te kloppen en binnen te gaan om de koelkast te plunderen.

Men ging met groepen op stap. Er werd geld bijeen gelegd. Een pot bier kostte door de week vier cent en op zon- en feestdagen vijf cent. Drie potten maakten 1 liter. Geld voor “e pekske” had men niet en men verkleedde zich met wat men op zolder vond.

In groepjes trokken ze door het dorp, soms wel tot Rijckholt of Maarland. Er werd gedronken en gedanst en om tien uur waren de cafés weer dicht. Er waren overigens toen veel meer cafés dan nu. Aan de Rijksweg: Fréns Dassen, Yngelke, Dassen, Spronck, Mingels, d’n Haos, van de Weert, Zjang Mingels, Roosen, de Kyser, Spronck, d’n Hollender, Wolfs, de Sjef, Van Caldenborgh, Kips, Clairbois, Soudant.

Er waren zoveel cafés omdat de mensen iets moesten bijverdienen.

In de crisisjaren en de oorlogstijd werd nauwelijks carnaval gevierd. In de jaren vijftig kwam er een opleving. De verkenners, die als bijnaam “De Distelsjtēkers” hadden, richtten een Raad van Elf op en de eerste zitting werd gehouden in hun hoofdkwartier op de zolder van de lagere school. Iedereen kwam onherkenbaar verkleed hetgeen niet de bedoeling was. Na “get gevrèigel” werden de marskers afgezet en de vastgebonden “mom” werd onthuld als prins Wil (Reintjens) den Iéste.

Lang heeft de vereniging niet bestaan. Maar de verkenners heeft er wel een carnavalsliedje aan overgehouden.

Vuur Distelsjtēkers vere hûi ôzze ieste carnaval.
 Noe vraoge vuur ôs zelf aof wat dat waol wërde zal.
 Meh wat t'r oüch gebëure maog, vuur hawe goje mood.
 Want ederèin dèit hil gèn mêt, dat zit ôs ién 't blood.

Zjeng Goessens, Eddy Goessens, Bèr Smets, Bèr Goessens, Bertha Spronck, Zjaak Heijnen, Frans Spauwen.

Toch werd de roep om een carnavalsvereniging steeds sterker. In café de Keizer werd op een avond geopperd " 't Wörd tiéd dat v'r 'ns serjeus aon 'nne raod van elf goën deenke". De vijf aanwezigen die avond besloten om zitting te nemen in de Raad van Elf. Na enkele weken was de Raad compleet en was de carnavalsvereniging geboren. Het was 1958.

De oudste van de groep werd meteen tot prins gebombardeerd. Dat moet ongeveer zo zijn gegaan: Bèr Goessens (de Witte van Èudem) zat die avond ook aan tafel. Hem werd gezegd "Witte, daan wörs dich preens".

Bèr trok eens aan zijn pijp en knikte toen "Jao, dat ês good" en zo gebeurde het "op aw kloete".

Leden van het eerste uur waren Bèr Doyen, Jacques Wolfs, Frans Spauwen, Bèr Goessens, Eddy Goessens, Sjarel Jaspars, Chrétien Pinckaers, Zjaak Heijnen, Zjeng Goessens, burgemeester Emile Smeets en Bèr Smets.

Sommigen hebben slechts een- of tweemaal een feestelijkheid bijgewoond. De groep werd telkens aangevuld. De eerste zitting vond natuurlijk plaats in café de Keizer met in de buurt Zjaak van Jôp (Heijnen). Drie weken later nodigde de Harmonie van Gronsveld de Raad van Elf uit om deel te nemen aan hun zitting in de Harmoniezaal.

Dat deze avond succesvol was, blijkt uit het volgende citaat uit de Nieuwe Limburger. "Voor de eerste keer in de geschiedenis van Gronsveld is er zaterdag een uitstekend geslaagde carnavalsavond gehouden. De eerste keer was het, dat de bevolking kennis kon maken met de nieuwe en eerste carnavalsprins Bèr d'n Iéste en de raad van elf der "zwéétlanceers". Het hele verloop van de avond houdt in elk geval

Boven: Fred Doensen, Zjeng Goessens, Frans Spauwen, Frans Dassen, Robert Jacobs. Voorste rij: Bèr Goessens, Zjaak Wolfs, Chrétien Pinckaers, Mathieu Pinckaers, Bart Groenewoud, Wil Reintjens, Bèr Smets.

de belofte in dat Gronsveld dit jaar een carnaval krijgt als nog nooit tevoren....

... de echte en lustige stemming kwam er pas goed in toen Prins Bèr d'n Iéste met zijn raad van elf arriveerde. In de stoet welke de prins en de raad begeleidde trok ook de fraai uitgedoste Hofkapel mee. In vol tempo volgde een programma van zang, muziek, humor en kolder. Het orkest Menten en de Hofkapel gaven nog meerdere keren met succes hun nummertjes weg....

.....Jaak van Joep zorgde voor humor van uit de buut. Een aangename verrassing was het optreden van de Gronsveldse Melody Sisters onder leiding van Sjef Janssen. Hun zang viel buitengewoon in de smaak en oogste een waarderend applaus. Een gekostumeerd bal besloot deze avond."

V.l.n.r. José Indebraek, Zjaak Heijnen, Mitty van Wanrooy.

De raad van elf was gekleed in zwarte kostuums. Daaroverheen droegen ze capes, gemaakt van plastic hoezen, die als verpakking van autobanden hadden gediend. In het Panhuis in Maastricht werden mutsen aangeschaft voor de prijs van f 12,50 per stuk. Het spreekt vanzelf dat ongelukken met de plastic capes niet uitbleven. Zo bleef Zjaak Wolfs tijdens een officiële gelegenheid met zijn cape aan een potkachel hangen en in een mum van tijd was de cape gesmolten.

Vanaf 1959 vond jaarlijks enkele weken voor carnaval een carnavaalszitting plaats met als hoogtepunt het uitroepen van de prins. De avond werd besloten met een gekostumeerd bal. Hieruit is het prinsenbal ontstaan. De Hofkapel en de Pearl Sisters (voorheen Melody Sisters) droegen de carnavaalsvereniging een warm hart toe en traden jaren achter elkaar tijdens de zittingen op. En natuurlijk droeg Zjaak van Jôp telkens zijn steentje bij met Groéselder kolder.

Het is nog steeds traditie, dat tijdens zittingen artiesten van eigen bodem optreden.

De carnavaalsvereniging had ook haar eigen liedjes. Een liedje (tekst Bèr Jaspars en arrangement Zjêf Janssen) werd ingezonden naar het leedjesconcoors in Maastricht en viel ook nog in de prijzen. Dit liedje werd jarenlang door de Hofkapel tijdens de zittingen gespeeld en door het publiek meegezongen.

De naam Zjwèitlanseers was een dol bedenkssel. Het was de tijd van de Spoetniks en bovendien bestond het woord "Zjwèitlanseer" in het Gronsvelds al met als betekenis vervelend persoon.

Een Gronsvelds carnavaalsliedje uit die tijd:

V'r lève ién 'ne rare tiéd
de boel sjtèit op z' nne kop,
want es dat zoe nog doer blyf goën
löp alles ién de sop.
'n eder welt mer nao de maon
ze hebbe ze neet bié èin
Daan veere v'r lever carneval
Ién Groéselt oonderèn

Er zijn nog meer carnavaalsliedjes in Gronsveld geschreven. Onder andere het volgende liedje van Gilles Jaspars en Pierre Jeukens .

Bèr waar blas en klèisper.
'r kuimde 't gaanse jaor.
'r magkde vrouw en keender
e liéf wie 'n moostemgaor
meh mêt de vastelaovend

daan voelt 'r zich gezond
daan sjproûng 'r wie 'nne dölle
doër alle kaffees round.

Het ging steeds beter met de vereniging. Er kwamen nieuwe capes en de zwarte kostuums werden opgesmukt met losse witte revers die Henri Goessens zo maakte dat ze met knippers konden worden bevestigd.

2001. Bovenste rij v.l.n.r. Patrick Doyen, Rudy Hessels, Ivo Soudant, Jan Segers, Robert Segers (prins Robert II), Harald Dideren, Jeroen Hacquier, Philip Gorissen, John Wolfs. Voorste rij v.l.n.r. Marc Spronck, Richard Meertens, Nico Dassen, Marc Smeets, Frits Kikken, Henk Claessens, Bert Mingels, Egon Doyen, Lou Buteijn.

In 1965 werd de vereniging uitgebreid met een dansmarietjesgroep. Het initiatief kwam van het kappersechtpaar Bèr en Siele Hofman. Dat Gronsveld barstte van talent bleek ook weer uit het feit dat deze groep drie keer Europees kampioen werd tijdens het Tanzmariechenconcours. Uitblinkster in deze groep was Agnes Starren. Zij behaalde diverse prijzen in de categorie solodans. De groep heeft jaren lang onder leiding gestaan van Hanny Reinaertz uit Eijsden. Midden jaren zeventig werd een tweede groep dansmarietjes opgericht door Liza Jacobs-Pisters. Zij werden opgeleid door Maria Gorissen (Houten). Ook deze groep heeft enkele jaren met veel succes opgetreden.

Carnaval was en is nog altijd een mooi feest. Tijdens die dagen, inmiddels uitgebreid met zondag en maandag, wist Jean Houten zijn klanten als het café leeg was, wel op zijn manier binnen te lokken. Achter het buffet had hij een "pekske" hangen. Hij verkleedde zich dan en ging naar buiten. Hij liep de "momme" tegemoet. Zij vroegen hem waar hij vandaan kwam. Hij noemde dan een paar café's op en zei dat daar niet veel te doen was. "Gaot mer nao de Kyzer, dao ès 't gezellig". Even later stond Jean weer achter het buffet, nu in een vol café.

De "Zjwèitlanseers" hebben de Vastelaovend in Gronsveld tot leven gebracht. Ze organiseren evenementen zoals Prinsenzittingen met het uitroepen van de nieuwe prins, herenzittingen, dameszittingen, hermeniekesconcours en prinsenbals en het hoogtepunt is ieder jaar weer de optocht.

V.l.n.r. Agnes Starren, Marjo Kuipers, Marga Vermazen, Maria Gorissen, Marie-José Lebens, Theo van de Weert, Corry Mingels, Hanny Reinaertz. Voorste rij: Dorotheë Reinaertz, Francien Starren, Marie-José Malik.

ALAAF. Deenk dier aon 't askrûiske asgoonstig!

Gemma Brouwers – Janssen en Jan Weling

Met dank aan: Eddy Goessens, Julien Hayen, Zjaak Heijnen, Jean Houten, Chrétien Pinckaers

Prinsengalerij

Prins Rex S (1959)
1959

Prins Mathias S (1960)
1960

Prins Jo S (1961)
1961

Prins Henric S (1962)
1962

Prins Eddie S (1963)
1963

Prins Bert S (1964)
1964

Prins Leo S (1965)
1965

Prins Jan S (1966)
1966

Prins Frans S (1967)
1967

Prins Jo S (1968)
1968

Prins Hendrik S (1969)
1969

Prins Robert S (1970)
1970

Prins Hal S (1971)
1971

Prins Leon S (1972)
1972

Prins Wil S (1973)
1973

Prins Theo S (1974)
1974

Prins Jan S (1975)
1975

Prins Co S (1976)
1976

Prins Pieter S (1977)
1977

Prins Jan S (1978)
1978

Prins Jan S (1979)
1979

Prins Jof S (1980)
1980

Prins Bert S (1981)
1981

Prins Jo S (1982)
1982

Prins Wil S (1983)
1983

Prins Julien S (1984)
1984

Prins To S (1985)
1985

Prins Marcel S (1986)
1986

Prins Jo S (1987)
1987

Prins Leon S (1988)
1988

Prins Pieter S (1989)
1989

Prins Jan S (1990)
1990

Ich sjiérf mich

Ernon

Deze naam staat in verband met de Germaanse voornaam Arnoud (Arnold). Verwante namen zijn Erno(t)s, Ernotte of Arnone.

Gijbels

Ontstaan uit het verkleinwoord van de Germaanse naam Gijselbrecht (Gijsbrecht). Verwante namen zijn: Gijbels, Geybels, Geipel, Geebels, Gibbels en Giebels.

Hermans

Deze naam staat in verband met de Germaanse voornaam Heriman (Heriman), die "held van het leger" betekent". Van de 40 verwante namen noemen we: Hermens, Hermkens en Hermsen.

Heuberger

Afgeleid van de in Duitsland enige malen voorkomende plaatsnaam Heuberg.

Hillegers

Afgeleid van Heiliger, een vernederlandsing van de voornaam Toussaint (Allerheiligen). Toussaint werd in het dialect Tossing, vandaar de familienaam Tossings. Hillegers is dus verwant aan Heiligers. Andere varianten zijn Helgers en Hilgers.

Hoerberichs

Van "Hubertus", in het Germaans "Huibrecht". Verwante namen zijn o.a. Houben, Hupperts, Huiben, Hoeberechts. De vormen Houbiers en Hupperetz zijn gangbaar in het respectievelijk Franse en Duitse taalgebied.

Van Hooren

Bij deze naam bestaan er twee mogelijkheden. 1. Het is een perceelsnaam.

“Hoorn” was in het Middelnederlands een punt of hoek van een perceel. 2. Het is mogelijk dat er hier sprake is van een huisnaam.

Kluten

Deze naam is afgeleid van een Germaanse naam waarin het element “hlutha” (=roem) voorkomt. Onder invloed van het Latijn is deze hl eerst veranderd in chl, daarna in cl. Verwante namen zijn Cloetens, Cluyten(s), Cluten, Cleutinx, Cluytens en Clottens.

Krauth

Beroepsbijnaam van een kruidenhandelaar of kruidenier. Verwante namen zijn Kraut en Craut.

Kusters

Een van de vele beroepsnamen. Afgeleid van de dialectnaam “köster”, koster. De koster was in vroeger tijden een belangrijk persoon binnen de parochie. Hij was belast met de zorg voor het kerkgebouw en inventaris en verder verantwoordelijk voor het ordelijk verloop van de kerkdiensten. Vaak was hij ook organist. In de 18^e eeuw combineerde hij dit alles nog met de functie van schoolmeester. Verwante namen: Custers, De Koster, Kosterman, Cuesters en Cursters.

Lamkin

Franse (Waalse) familienaam, afgeleid van Lambertus (Lambrecht). Een Nederlandse variant is bijv. Lemmens. Verwante namen o.a. Lammekens, Lemke(n)(s) en Laemmchen.

Van Ling

Een moeilijk te verklaren familienaam. Er bestaan twee mogelijkheden: 1. Het is een bijnaam voor een linkshandig of onhandig persoon. 2. Het is een variant van Linse, Linke of Linske.

Lindhout

Afgeleid van de plaatsnaam Lindhout in Schaarbeek (B) en St.-Martenslinde (B). Verwante namen zijn: Linthou(dt), (Van) Linthaut, Van Lithaut, Lint-houd, Lindthout.

Pierik

De naam van de pastoor van Gronsveld die op zondag 3 december jl. werd geïnstalleerd. Deze naam is afgeleid van de Saksische voornaam Pier. Pierik betekent zoon van Pier.

Soons

Ook namen van familierelaties hebben geleid tot het ontstaan van een aantal familienamen. Zo ontstonden namen als Neven, Broers en Ooms. Verwante namen zijn: Zoons, Zons, de Suenne en Seunes.

Tames

Twee mogelijkheden: 1. Van Tamas (Thomas). 2. Van de Friese voornaam Tamma, Tammo.

Vaanhold

“Hold”, verwijst naar “holt”, bos. De betekenis van “vaan” is onbekend.

Veldman

Afleiding van Van de Velde. Verwante namen zijn: Veltmans, Veld(e)man(s) en Veltemans.

Verhey

Samentrekking van Van der Heyden: woning, liggend aan de heide. Verwante namen zijn: Verheijden, Van der Heijden, Verheyen, Ophey en Heijmans.

Vollebrecht

Afgeleid van de Germaanse voornaam Volkbrecht: schitterend onder het volk. Verwante namen zijn: Volbrecht, Volbracht, Volbragt en Vollbracht.

Vroemen

Afgeleid van 1. De vleivorm van de Germaanse voornaam Vroman of Vromoud. 2. Van de bijnaam De Vrome. Verwante namen zijn: Vroome(n), Vroon, Vroenen en Froomieckx.

Weerts/Weertz

Van de plaatsnaam Weerst (Warsage) bij Visé. Verwante namen zijn: Van Weerst, Van Wersch (?) en Van Wees.

Weltens/Welters/Wouters

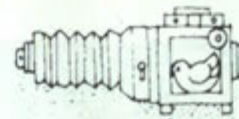
Afgeleid van de voornaam Walther. Verwante namen zijn: Wolters, Walther, Wauthier, Wöltgens, Waltmans, Wuytens, Walten(s) en Wilten(s).

Wijnands/Wijnen

Afgeleid van de voornaam Winand. Verwante namen zijn o.a. Wi(e)nands, Winants, Wienen, Wijnen, Wijns, Wings en Wintgens.

Gilles Jaspars

Foto

Nikkela Simons.

1939. Begrafenis met militaire eer

Enkele jaren geleden kwam Grueles in het bezit van een (uitzonderlijke) serie foto's. Bij navraag bij oudere Gronsveldenaren bleek dat deze foto's genomen zijn bij de begrafenis van Nikkela Simons, broer van Twajin Simons (van Teun).

Nikkela was in militaire dienst en had op het veld van G.S.V. (Gronsveldse Sport Vereniging) meegespeeld in een voetbalwedstrijd tussen twee militaire elftallen.

Na afloop is hij met Louis Reintjens uit Eijsden richting Rijckholt vertrokken. Tegenover de kerk in Rijckholt zijn ze tegen een boom gereden, met voor Nikkela fatale gevolgen.

Hij werd in Gronsveld met militaire eer begraven.

Begrafenisstoet vertrekt vanaf het ouderlijk huis.

Begrafenisstoet bij Lacroix.

Salvo op het kerkhof.

Achterste rij v.l.n.r. Lydia Sijstermans, Armand Roosen, Barbara Wetzels, Miriam Geurten, Marieke Oostwegel, Bram Janssen, Katrien Pleunis, Jeroen Berentsen. Voorste rij v.l.n.r. Céline van den Boorn, Paul Martens, Hans Dassen, Miranda Rompelberg, Frank Geurten, Branco Eijssen, Peter Wanders, Karel Waber, juffrouw Bosch.

Geziën

Als je in de Hennemettenstraat voor nr.11 staat en je bekijkt de voorgevel van deze woning dan kun je bijna niet geloven dat de achtergevel uit ons vorige periodiek bij dit huis hoort.

Elly Franssen en Jan Waber zijn sinds 15 mei 1980 de eigenaren van dit monumentale pand.

Het zou echter nog twee jaar duren alvorens Jan en Elly deze vroegere boerderij in konden trekken. Op de buitenmuren na werd alles gesloopt en opnieuw opgebouwd en het resultaat mag er wezen. De gewelfde kelder bleef intact, alleen de lemen grond werd vervangen door een gecementeerde vloer en de verluchting werd aangepast.

De voorgevel van dit huis is een kleine bezichtiging waard als je door de Hennemettenstraat wandelt. Boven de voordeur pronkt een prachtige gevelsteen en de muurankers op de gevel vormen samen het jaartal 1861. De steen boven de deur draagt de initialen IXB en MHS, links en rechts hiervan is ook nog een afbeelding van een pot met een palmboom geplaatst. De letters staan voor de eerste bewoners van dit huis J(D)ohannes Benedic (Rijckholt 18-9-1813 , Gronsveld 31-7-1867) en Maria Helena Stevens (Gronsveld 11-9-1811 , Gronsveld 24-7-1881). Uit de gegevens van het bevolkingsregister bleek dat Benedic, landbouwer, schoenmaker en timmerman was. Familieleden van deze Benedic zijn nog eens op bezoek geweest bij Jan en Elly omdat ze hun "boerderij" na zoveel jaren nog eens wilden bekijken. Na hen zouden Zjeng (Hubertus) Bosch en Fien (Josephine) Schreurs met hun kinderen Zjan (Johanna), Giel (Willem) en Mia (Maria) in dit huis wonen. Uit de verkoopakte die Zjan nog had, bleek dat Zjeng en Fien het huis op 29 mei 1928 gekocht hadden van Zjoke (Jozef) Lekner en Johannes Hubertus Benedic. Dus lijkt het waarschijnlijk dat dit pand gedurende langere tijd door twee families werd bewoond. Zjan Bosch, die gehuwd was met Pierre

Brouns, liet de stallen aan de linkerzijde van de boerderij slopen en bouwde op deze plaats de huidige woning. Zij verkochten dit huis, nummer 9, in augustus 1982 aan Hub. Reumers en Josè van de Gaar. Nadat Zjeng en Fien overleden waren verkochten hun kinderen, Zjan, Giel en Mia de woning aan Jan en Elly.

Elly herrinnert zich nog goed die zaterdag dat ze de advertentie uit de krant knipte en achterom op de Rijksweg bij het huis van Jan zijn ouders aankwam. Jan zat buiten het geweer in orde te maken voor de aankomende Grote Bronk. "Jan kijk eens hier" zei Elly "er is in de Hennemettenstraat een mooi huis te koop." Waarop Jan antwoordde: "In de Hennemettenstraat? Die ken ik niet." "Jawel Jan, bij Jean Meertens de straat naar beneden." "Oh, de Sjniderssjtèg, zeg dat dan." Op 15 mei 1982 trouwden Elly en Jan voor de kerk en betrokken zij officieel hun geheel gerestaureerde huis in de "Sjniderssjtèg".

Ik mag dan ook rustig stellen dat het een gouden greep was van Elly toen zij die zaterdag deze advertentie uit de krant knipte. Want volgens mij krijgen nog geen tien paarden deze twee uit dit pand.

Dat het zonnetje geregeld op onze volgende binnenplaats schijnt, kunnen jullie goed zien op bovenstaande foto. De mooiste bloemen bloeien hier ieder jaar. Wie weet deze plek te traceren?

Sjef Caris

Kên d'r hön nog

Zjêf van Caldenborgh, De Sjik.

Louis Hubert Mathieu Joseph (Zjêf) van Caldenborgh, bijgenaamd de Sjik, werd geboren op 10 maart 1909 te Gronsveld. Hij was de zoon van Math van Caldenborgh en Tina Haenen. Math van Caldenborgh (1867-1949) was afkomstig uit Houthem-Sint-Gerlach en Tina Haenen (1870-1944) uit Voerendaal. Zij lieten rond 1895 een woonhuis met café bouwen boven op de hoek van de toenmalige "Duüstersjtèg", nu Van Caldenborghstraat, en de Rijksweg (thans Rijksweg 136). Math was schoenmaker ("sjoester") en Tina baatte het café uit. Zij kregen tussen 1897 en 1914 dertien kinderen. Hiervan zijn er zes heel jong gestorven, wat in die tijd meer regel dan uitzondering was. De zeven sterksten, die twee wereldoorlogen en evenveel crisissen overleefden, waren Marie (1898-1975), Zjeng (1900-1971), Fernand (1903-1983), Leo (1904-1984), Zjêf (1909-1984), Lies (1912-1992) en Tineke (1914-1994). Zjêf, de Sjik dus, doorliep de lagere school in Gronsveld en volgde nog twee jaar een cursus tuinbouwkunde. Of hij bepaalde redenen had deze cursus te kiezen is niet bekend. Feit is wel dat zijn belangstelling en liefde voor de natuur die hij toen ontwikkelde, hem later erg van pas zou komen. Maar zover zijn we nog niet. Eerst moest hij nog door diepe dalen gaan. Zijn moeder, die een zekere trots niet ontzegd kon worden, verbood het de dertienjarige Zjêf bij een boer of in de fabriek te gaan werken. Niet zo gemakkelijk in een tijd waarin nauwelijks ander vast werk te vinden was. Via ontelbare baantjes, onder andere bakker, land-

meter met "Wyzeke", fruitteler en tuinder, raakte hij bij notaris Habets toch aan een enigszins echte baan als tuinman en manusje van alles tot privé-chauffeur van de notaris en zelfs afroeper bij openbare verkopen. Hier leerde hij het leven in de betere kringen kennen en als chauffeur van de notaris kwam hij onder andere op chique feesten, in de opera van Luik en in het casino van Chaudfontaine. Hij droeg daarbij chique kostuums, wat hem wel kon bevallen.

Op 3 september 1942 trouwde hij met Leneke Speckens uit Gronsveld. Zij was de dochter van Pierre Speckens uit Eckelrade en Lies Prevoo uit Valkenburg, die rond 1895 in Gronsveld waren komen wonen. Toevallig hadden ook zij een woonhuis met café gebouwd, en wel aan de Stationsstraat (nu no. 27) en was ook pa Speckens "sjoester". Lies runde natuurlijk het café.

Tina Haenen

Mathieu van Caldenborgh

Lies Prevoo
Pierre Speckens

Lies en Pierre kregen drie kinderen: Leneke, Lieske en Zjuul. Leneke en Lieske werden onderwijzers, Leneke in Maastricht en Lieske (juffrouw Warnier) onder meer in Gronsveld.

Zjêf en Leneke gingen na hun trouwen bij haar ouders inwonen waar het cafégedeelte intussen was verbouwd tot woonruimte. Hier werden hun vijf kinderen geboren: Elise in 1943, Piet in 1944, Maria in 1945 († 1987), Zjêf in 1947 en Bertine in 1949. In 1951 werd Zjêf aangesteld als opsporingsambtenaar van de Plantenziektenkundige Dienst (PD). Zijn

De Sjik en zijn Buick.

1924.

Fanfare. Tweede, rechts naast het vaandel: Zjêf.

opdracht was zeer uitgebreid. Aan de grensovergangen in Eijsden (Wit-huis) en Maastricht (Veldwezelt) en op spoorwegemplacements controleerde hij in- en uitgaande groenten, fruit en aardappelen op allerlei ziekten, zoals de in die tijd gevreesde San Jose, een schildluis bij pruimen en sinaasappels. Zoon Piet herinnert zich dat hij als tiener met zijn vader

Zjêf en Leneke in hun verlovingstijd.

meeding en zag dat deze uit een vrachtauto, volgeladen met kisten fruit, een kistje vulde door hier en daar een paar exemplaren af te halen om mee naar huis te nemen. Piet vond dat pa dat niet mocht doen en sprak van misbruik maken van zijn functie. Maar pa vertelde hem fijntjes dat het om fruit ging dat besmet was met de ziekte San Jose en dat hij door de ergste exemplaren er uit te halen de partij niet hoefde af te keuren. Zjêf stond ook buiten diensturen klaar om wagens en wagons fruit en aardappelen te keuren, om zodoende de exporteurs zo min mogelijk oponthoud te bezorgen. Dat veel exporteurs blij waren met zijn manier van werken, bleek toen bij hem thuis, toen al in de Van Caldenborghstraat, een kleine vrachtauto bloembollen voor de garage werd opgekiept waardoor hij bloembollen had voor de rest van zijn leven, voor de burens en voor de hele familie. Zijn dochters Elise en Bertine, die in het ouderlijk huis wonen, ontvangen tot op de dag van vandaag ieder jaar nog een paar zakken aardappelen van de firma Heiligers, aardappelgroothandel uit Heerlerheide. Begin jaren vijftig was er ook nog de Eckelraderziekte, een virusaandoening die zich via de wortels van de

Bruiloft van Fernand. Zittend v.l.n.r. Fernand, Marie, Mathieu, Tina, Zjeng, Lies. Staand v.l.n.r. Leo, Tineke, Zjêf.

3 september 1942. Bruiloft van Zjêf en Leneke. Stoet boven aan de "Pötsjtèg" op weg naar de kerk. Uiterst links Tineke. Van links naar rechts paarsgewijs: Maria Quaedvlieg (Speckens) en Zjuul Speckens, Liza Heynen (Van Caldenborgh) en Fernand van Caldenborgh, Lies Prevoo (Speckens) en Mathieu van Caldenborgh, Tina Haenen (Van Caldenborgh) en Zjêf, Leneke en Pierre Speckens.

Bruidskinderen zijn v.l.n.r. Martin Warnier, zoon van Lies Speckens en Zjaak Warnier, Mia van Caldenborgh (dochter van Fernand) en Ger van Caldenborgh (zoon van Fernand)

kersenvormen verspreidde. De ziekte heeft deze naam gekregen omdat ze het eerst in Eckelrade ontdekt werd. Nu trok Zjêf met een emmer witte verf en kwast door de kersenboomgaarden in Zuid-Limburg. Als hij een boom van een witte ring voorzag, betekende dit dat deze boom onmiddellijk gerooid moest worden. Zo werd hij de schrik van de kersentelers. Zijn macht was groot. Ook moest hij erop toezien dat in verband met de aardappelmoetheid geen twee jaar achter elkaar aardappelen op hetzelfde stuk werden gepoot. Hij is in nagenoeg iedere tuin en iedere boomgaard in Zuid-Limburg geweest.

Na de oorlog was Zjêf in de dorpspolitiek terecht gekomen. Hij werd raadslid, wethouder en was jarenlang loco-burgemeester. In die functie werd hij de grote vriend van burgemeester Smeets, die in hem een zeer loyale medebestuurder had. Toen in 1957 de "Duústersjtèg", die niet meer was dan een bijna dichtgegroeide holle weg tussen de Rijksweg en het Broek, bouwrijp gemaakt ging worden, werd hij daar niet slechter van. Hij had van zijn oudste zus Marie, die in het ouderlijk huis (tot 1956 café, daarna pension) woonde, een flink stuk tuin gekocht, dat nu bouwplaats ging worden. Toen aannemer Henzels uit Maastricht met grote bulldozers en graafmachines de "Duústersjtèg" aanpakte en deze wel vijf maal zo breed maakte, liet hij de aannemer, die in opdracht van de gemeente werkte, ook de kelder en de fundering voor zijn nieuwe huis uitgraven, een voor die tijd extreem moderne woning. Natuurlijk werd

± 1950. Stationsstraat 253 (thans 27). Van boven naar beneden: Zjêf, Leneke, Maria, Zjêf, Piet, Elise, Pierre Speckens, Lies Prevoo (Speckens), Bertine.

Jubileum burgemeester Smeets. De loco overhandigt de jubilaris zijn cadeau. V.l.n.r. Schreurs (Honthem), Marie-Thérèse Smeets, Zjêf, Sef Daemen, Nieke Smeets, Paul Smeets, burgemeester Emile Smeets, zijn echtgenote Leonie Henquet.

Gouden bruiloftsfeest van de familie Joskin. V.l.n.r. aan de grote tafel Pieke Waber, Bèr Spronck, Bèr Martin, Ernest Jennissen, Zjir Doyen, Zjêf, burgemeester Smeets, ?, Duizens. Achterste tafel: Henri Schiepers, Zjêf Wolfs, Sjêl Heijnen, Zjaak Heijnen, Frans Lemmens, ?, Bèr Halders.

daar in het dorp schande van gesproken, zeker toen de nieuwe straat ook nog Van Caldenborghstraat werd genoemd. Ik had de indruk dat hij die kritiek, die vooral achter zijn rug plaats had, heerlijk vond. Dat hij lef had, mag ook blijken uit het volgende. Er werd in die tijd rijkssubsidie verstrekt voor woningbouw, maar dan mocht de inhoud van de woning niet meer dan 500 m³ bedragen. Omdat hij zijn hele huis onderkelderd had, ging hij ruim over de norm. Daar had hij echter wel aan gedacht. Hij liet een provisorisch muurtje bouwen waardoor het grootste gedeelte van de kelder aan het oog werd onttrokken. Na de toekenning van de subsidie werd het muurtje weggehaald en door een deur vervangen. Voor een rijksambtenaar nogal gewaagd, maar hij genoot hiervan. Ook een steek onder water bracht hem niet van zijn stuk. Dit blijkt uit de volgende anekdote. Pierre Raike (Rëks) zegt tegen Zjêf: "Zju, Zjêf dich hebs 'n sjikke sjtraot krège." Zjêf tegen Pierre: "Jao Pierre, ze môt eleng nog gerèk wërde."

Bruiloft van Bèr Houten. Zjêf in zijn favoriete rol als schenker.

Bronk 1950. Vaandrig Zjêf beschenkt de harmonie op het kerkplein.

3 juni Bronk 1956. Jo Spronck, Zjêf, de vaandrig met de fles.

De "Sjik" deed zijn bijnaam, die hij reeds in de tijd bij de notaris had verworven, steeds meer eer aan. Toen al droeg hij op doordeweekse dagen het driedelige antraciet met witte stijve kraag waarmee hij in ons boerendorpje flink opviel. Het was ook al in die tijd dat zijn broer Ly hem "de sjikke van ôs" noemde.

Ook zijn functie bij de PD liet hem toe zijn werk in het pak te doen. Door zijn verblijf in hogere kringen had hij zich nog meer dingen eigen gemaakt die men toen chique noemde, zoals het met kennis van zaken spreken over en het drinken van wijn, Bourgogne natuurlijk. Hij had een mooie wijnkelder.

Huisvader, fruitteler, loco-burgemeester, opsporingsambtenaar PD en hij had nog tijd over. Hij was in de jaren twintig lid geweest van de fanfare, "de tegenpartij". Nu was hij bestuurslid van de harmonie en van de VVV. Hij organiseerde en leidde leerzame wandelingen met toeristen in het Savelsbos en omgeving. In het voorjaar wist Zjêf als geen ander de plekjes waar de meeste morieljes te vinden waren. Hij kweekte orchideeën en de grote tuin rond zijn huis was van de prille lente tot diep in de herfst één bloemenzee. En dan was er ook nog de schutterij waar hij de

Zjêf, als opsporingsambtenaar van de PD, keurt aardappelen.

functie van vaandrig-vaandeldrager bekleedde en als zodanig bij het "paolhoûwe" met de jeneverfles rondging. Zelf lustte hij ook wel een "dröpke" zodat deze taak hem op het lijf geschreven was. Zijn zoon Piet weet nog dat hij eens zag dat zijn vader bij het inschenken van de "biélmaander" flink morste en zei: "Pap, d'r zeet zäot, d'r sjtrüit de haaf flés." Maar Zjef sprak: "Joûng, es ich dat neet doeg, kaome v'r nog geng dry pëul wyjer." Na zijn pensioen, toen hij wat meer tijd kreeg, ging hij schaken met zijn overbuurman kolonel b.d. der Koninklijke Marechaussee Egide Kengen. Zij hadden een wekelijkse speelmiddag, afwisselend bij een van beiden thuis. Piet vertelt: "Bij ons thuis heb ik wel eens een van hun stellingen gade geslagen. Ze waren in een hevige strijd gewikkeld om een pion op het middenveld en hadden geen van beiden in de gaten dat een koning al enkele zetten schaak stond."

1975. Zjêf en Leneke.

Toen zijn vrouw Leneke op 6 juli 1982 plotseling kwam te overlijden, raakte hem dat meer dan hij liet blijken. Aanvankelijk reageerde Zjêf nogal laconiek maar het werd snel duidelijk dat het verlies hem zwaarder viel dan hij wilde doen geloven. Zijn levensvreugde en humor verdwenen en zijn kinderen zagen hem zienderogen achteruit gaan. Zjêf stierf ongeveer twee jaar na Leneke, op 8 oktober 1984, na een korte maar zware strijd.

Voor zijn prentje koos hijzelf het gedicht van Pierre Theunissen "Miene Paose", waarvan de laatste strofe luidt:

En es g'r miech daan hebt begraove
en zeuke gaot oe get te drenke is:
gaot daan dao heen, mè wèlt bedeenke
dat iech neet kaom... omdat 't miene Paose is.

Wallie van de Weerdt
met hulp van Piet van Caldenborgh

Inhoudsopgave "Grueles" jaargang 21, 2001

Rubriek en artikel

afl. blz.

Activiteiten

Het cadeau van de koning 2 69

Dialect

Ôzze bos 1 12

Vreugjaor 1 13

De voëgelvenger 2 48

De voëgelvenger 2 3 100

't Oonkontént Kiëskêneke 4 148

Foto

- 1 28

- 2 63

- 3 124

- 4 177

Geziën

- 1 32

- 2 67

- 3 128

- 4 181

Historie

Wolfgang Zollner, van boerenzoon tot
onderkoning van Gronsveld (deel I) 1 14

Ich sjriéf mich 1 23

Wolfgang Zollner, van boerenzoon tot
onderkoning van Gronsveld (deel II) 2 70

Ich sjriéf mich 2 80

Vijfentwintig jaar judoclub "No-Hara" Gronsveld
...en wat eraan voorafging... 3 110

Ich sjriéf mich 3 118

Zjwèitlanseers 4 x 11 jaar 4 162

Ich sjriéf mich 4 173

<i>Rubriek en artikel</i>	<i>afl.</i>	<i>blz.</i>
Kên d'r hön nog		
Nelis en Lieske Pepels ("Köbbes")	1	36
Sef van de Sjamiëd en Liza	2	87
Herman Scheres en Anneke Purnot	3	132
Zjêf van Caldenborgh, De Sjik	4	183
Natuur		
't Woonderwäoter vaan Rieseberg	1	3
Vissen in de Maas	1	7
Grubben	2	56
De Das en het Savelsbos	3	104
Rariteiten	4	154
Streekmuseum		
Wat maog 't ziën?	1	34
Medewerkers gezocht	2	85
Wat maog 't ziën?	2	85
Veilingklok	3	122
Wat maog 't ziën?	3	122
Wat maog 't ziën?	4	160
Van aal en nog get		
Rijmwoordenboek van het Gronsvelds op Internet	3	130
Microverfilming van het archief Von Törring Jettenbach	3	131

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4081575.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86 A, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4081662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door • 11 over te maken op Rabobank Gronsveld, rek.nr. 11.75.15.000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers • 3,50.

